

908- XUV

ESTI HÍRLAP

1974 FEB 22

244
Körösztös
szerelmese

Érkezett egy fehérkötésű kis füzet — címlapján több százados térkép nyomatával —, abból a ritkán fölföltűnő könyvfajtából való, amely már ránézésre, kézbevételekor beszélni kezd magáról.

A könyveknek sorsuk van — és sorsuk az effajta fehérkötésű, szerény megjelenésű füzetek szerzőinek is.

Az önként fölvállalt munkához más aligha társul, mint a névtelenség, s egy-egy kései tisztelgés szűkebb körben — már kinek kijut belőle.

Hívják ezeket az embereket gyűjtőknek, helytörténészeknek — én inkább a leletmentő nevet adomá nyoznám nekik. Mint *Bartók Jánosnak* is, az öreg rákoskeresztúri tanárnak, aki élete 78 évéből évtizedet szánt szűkebb hazája szellemi, történelmi leleteinek mentésére, aki bóröndöt

magtöltő kéziratot hagyott hátra a szülőföldjén végzett kutatások eredményével — s aki a magányos leletmentő sorsát beteljesítve, azt már nem érthette meg, hogy munkáját könyv alakban vizsontlássza.

Tizenegynéhány esztendeje fiára testálta az örökséget — *Rákoskeresztúr történetét* —, akkora hagyatékot, amely, ha rendezetlen marad, egy évtized is kevés a sajtó alá bocsátáshoz.

A forrásanyag összegyűjtéséhez valóban egész, erre szánt életre volt szükség. Levéltárak, könyvtárak búváására, bolygatatlan jegyzőkönyvek, anyakönyvek, okiratok fölbúvárlására, sok-sok másolásra — s ily módon gyakran egy-egy emlék megmentésére is a végleges pusztulástól —, történelmi munkák tanulmányozására, királyi adománylevelek latin szövegének türelmes átböngészésére...

Igy került a könyvbe *IV. Béla, Károly Róbert* neve, s a türelmes anyaggyűjtő eredményeként még *Evlia Cselebi* török világotutató megjegyzése is, 1665-ből, *Körösztösről*.

Sok-sok más, értékes adat, feljegyzés kalandosabb módon. Például akként, hogy a világháború dúlta Podmaniczky levéltár értékes példányait, üszök és korom között tapogatózva, hátizsákban hordotta haza a történetíró. Vagy úgy, hogy a kerületi földmunkák hűségese látogatójaként jelen volt szinte minden agyagkorsó, fegyvertörödédek, állati csont felszínre kerülésekor.

Innen táplálkozhatott a bátorság, amely messziről s tudományos alapossgal kezdte közelíteni Keresztúr honfoglalás utáni évszázadait. Előbb a részletes geológiai áttekintés, majd a régészeti ismertetés. Neves tudósok munkáinak ismeretében érdekes következtetés: a település tatárjárás előtti, első nevét az *avar korban* kell keresni, lévén ezen a vidéken több avar személynévre utaló helynév. Valaha *Nemusnak, Nogusnak, Ökördnek* nevez-

Hívták valaha
Nemusnak,
Nogusnak

A leletmentő
hagyatéka

Lakták már
az avar korban

hették Keresztúrt? *Lehet.* Ásatások, sírleletek támogatják ezt a feltételezést.

Későbbi korokból az ország e földdarabján is több a nem örömteli bizonyosság. Tatárdúlás, török hódoltság, Habsburg-hadak sáskajárása... Ahogy hallgatózom az öreg krónikás sorok közül előlüktető szívverése után, érzem, miként vált szaporábbra a „hazai rög” történelmi sorsfordulóit idézve. Úgy lopózik be a líra a tudományos alaposságú tanulmány fejezetei közé, hogy csak akkor ébred rá az olvasó, amikor már a szívét megdobogtatta. A hódoltság legdühöngőbb évtizedeiben a keresztúri magyarokra, határkiigazítási viták ürügyén, a szomszédos települések magyarjai hozták rá a törököt, néhány elmozgatózó határkő miatt porták tucatjait felperzselésre, emberek százait rabláncra juttatva. S végül egy szívszorító adat: Heister osztrák tábornok 1695-ben bizonyos számú szekér széna beszolgáltatását kérte. Pest megye Keresztúrra nem vetett ki semmit — mert *nem voltak la- kói...*

Fellapozom újra a szerző előszavát: meddig is, hány évig melengette a szíve fölötte mindezt az öreg tanár? *Hat évtizedig.* Eltelt a hetedik is, mire munkája, a Dózsa György Művelődési Ház jóvoltából, megélemedett.

Néhányan kérlik most: miért tette, miért ereszkedett régi titkok, évszámok, okiratok porszagú dzsungelébe egy emberi életre ez a keresztúri *Bartók János*?

De miért teszik a többiek, sorstársai — kerületi történetbúvárok, leletmentők — ma is mind többen?

Annyi bizonyos, hogy nem várnak érte sem pénzt, sem pedig dicsőséget.

Kósa Csaba